

quando sacrosancta solemnitas Pentecostes, et in ipsa sacratissima die vix tanti panes inveniri in eadem domo poterant, qui fratribus sufficerent. Tum vero fratres vehementer exhilarati, tanquam si de ipsa paupertate sua, quam propter Deum sustinebant, saginarentur, missam tantæ solemnitatis cum summa devotione in júbilo cordis cantare cœperunt; et ecce nondum finita missa de promptuariis gratiæ Dei largam benedictionem repente, unde non sperabatur, sibi transmissam cum multa gratiarum actione susceperunt. In his et similibus vir Dei perpendens quam veraciter Scriptura dicit, quoniam nihil deest timentibus Deum (*Psal. xxxiii*), largitatem etiam miserationum Domini super se et super fratres suos vehementer admirans, magis ac magis in sancta religione proficiebat, et beatæ paupertatis angustias gloriabatur, sicut in omnibus divitiis.

CAPUT XIX.

De hujus sancti devotione et humilitate.

Cæterum quam non surdus auditor sanctæ Regule fuerit (6), præcipiens ut sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ, ex eo quod subdimus, liquebit. Mos erat ei ut, lecta collatione, cum ecclesiam intraret, ostium ecclesiæ manu teneret, et digitis firmius, quasi pro signo premeret, sicut solent homines signum aut nodum facere, quatenus per hoc admoniti, memoriæ arctius imprimant, quod oblivisci nolunt. Cumque hoc frequenter faceret, quodam die unus de fratribus, cui familiaritas ausum præbebat, interrogavit eum, cur hoc faceret. Cui Pater sanctus: « Omnibus, inquit, cogitationibus, quas ex injuncto officio pro dispositione domus per diem admittere cogor, dico, ut foris remaneant, nec prorsus ingredi mecum præsumant, sed expectent quousque dicta prima hic eas inveniant. » Quod audiens frater ille multum edificatus est, nimirum intelligens sancti Patris conversationem communem cæterorum negligentiam transcendisse. Quantæ vero humilitatis fuerit hic vere pastor, non mercenarius, quamque odio habuerit omnem fastum superbiæ, ferula pastoralis ejus cum qua in festivis processionibus incedere solebat, satis indicat: quæ usque hodie in Cisterciensi secretario ob reverentiam tanti Patris conservata et in magna veneratione habita, non multum a communibus sustentatoriis, quibus senes et debiles inniti fere solent, distare videtur. Hic est beatissimi Patris nostri Bernardi in sancta religione Pater, hic tam perfectus magister perfectissimum habere discipulum meruit, quorum doctrina et exemplis usque hodie innumera captivitas vasa regi superbiæ, id est diabolo, auferuntur, et Christo Domino, vero regi humilitatis, incorporantur.

CAPUT XX.

De eo quod S. Stephanus misit fratrem quemdam ad nundinas, sine pecunia, ut necessaria emeret, prædicans ei cuncta prospera futura.

Quodam tempore dum domus Cisterciensis magna fuisset paupertate constricta, venerabilis abbas Stephanus vocavit unum ex fratribus suis; et loquens ad eum in Spiritu Dei, dixit: « Vides, charissime frater, quia magna coarctati sumus inopia: et prope est ut fratres nostri fame et frigore cæterisque molestiis periclitentur, nisi eis concite subveniatur. Vade ergo ad nundinas Verzelliaci, quæ proxime instant, et compares ibi quadrigas tres, et earum singulis ternos equos fortes atque tractores, quibus maxime indigemus ad onera nostra comportanda. Cumque quadrigas illas pannis et alimentis, aliisque rebus necessariis one-

(6) S. Benedict. in Reg. c. 19.

raveris, adducens eas tecum; cum gaudio et prosperitate revertaris ad nos. » Respondens autem frater, dixit: « Paratus sum, domine Pater, ut tuis jussionibus obsequar, si pretium dederis mihi ad illa subsidia comparanda. » Cui venerandus abbas in paupertate sua de misericordia Dei magnifice præsumens, respondit: « Vere, frater, scias quia cum sollicitus et anxius quærerem unde necessitatibus fratrum nostrorum subvenirem, tres tantum denarii in tota domo ista reperti sunt. Hos si volueris tolle; reliqua vero quæcunque defuerint, tibi Domini nostri Jesu Christi gratia providebit. Securus itaque vade, quia mittet Dominus angelum suum tecum, et prosperum faciet iter tuum. » Profectus itaque frater, cum Verzelliacum pervenisset, a quodam viro fideli et timorato hospicio receptus est. Qui itineris ejus causas et fratrum indigentias agnovisset, abiit in instanti ad quemdam locupletissimum hominem finitimum suum, qui desperate languens, ac pene jam moriens, facultates suas pauperibus erogabat. Cumque Cisterciensem monachorum, quorum jam in partibus illis sanctitas celebris habebatur, eidem infirmo penuriam indicasset, vocatus est ad domum ejus supra dictus frater, tantamque pecuniæ summam in elemosyna ab ipso moriente recepit ut cuncta quæ ei injunxerat abbas sufficienter ex ea compararet. Acceptis itaque tribus rhdicis cum novem quadrigariis equis, oneravit atque ornavit eas cunctis quæ fratrum usibus opportuna esse cognovit: et ita qui vacuus venerat, secundum prophetiam abbatis plenus et gaudens ab suis remeavit. Cumque Cistercio appropinquaret nuntium misit, qui abbati significaret ejus adventum pariter et proventum. Quo audito venerabilis Pater exultavit in Domino vehementer et convocatis in unum fratribus ait: « Deus miserationum Dominus, Deus miserationum libere ac liberaliter egit. Vere nobiliter, vere eleganter egisti nobiscum, Domine, procurator et pastor noster, aperiens manum tuam et implens benedictione tua penuriam nostram. » Tunc ordinata processione, occurrerunt obviam venienti fratri usque ad portam, ita ut abbas ipse procederet indutus vestibus sacris cum pastorali virga ministris præcedentibus eum cum cruce et aqua benedicta. Exceperunt ergo solemniter, et cum multa gratiarum actione elemosynam illam, non ut ab homine præstitam; sed tanquam cœlitus missam benedictionem a Domino, et misericordiam a Deo salutari suo. Porro vir iste prudens et spiritualis, sicut intelligi datur in hac tam celebri susceptione beneficii filios suos tam præsentibus quam posteris, admonere voluit, ut hujus miraculi gratiam jugi meditatione retinerent, atque ex eo discerent, in cunctis necessitatibus suis pia confidentia præsumere de misericordia Dei, qui nunquam deserit sperantes in se, sed est semper pauperum suorum piissimus consolator, atque adjutor in opportunitatibus, in tribulatione. Ab illo ergo die et deinceps, sicut in illa domo, largiente Domino, spiritualia semper abundant, ita non defuerunt etiam temporalia bona, quamvis, juxta Ordinis instituta parcitas in omnibus observetur.

CAPUT XXI.

Quod Ecclesia Cisterciensis cœnobium in diversis episcopatibus fundavit; et de institutione capituli generalis et de privilegio, quod dominus abbas Stephanus cum coabbatibus suis a sede apostolica promeruit.

Postquam divina largiente gratia crescente numero personarum in Cisterciensi Ecclesia, cepit jam mater multorum filiorum lætari, quem prius diu sterilitatem suam moriendo doluerat; cepit etiam vinea illa Domini Sabaoth longe lateque propagines suas emittere, et in diversis locis

diversisque regionibus civitates refugii constituere, ut qui sanguinem animarum fudissent, ad illas confugientes (*Deut. xxi. Josue xx*), per mortem summi Pontificis, qui per proprium sanguinem semel introivit in sancta, æternam redemptionem (*Hebr. ix*), et exilii sui perpetuam absolutionem invenire mererentur. Sane abbatiae, quas eadem Ecclesia in diversis episcopatibus ordinavit, tam larga potentique benedictione Domini crescebant in dies, ut ab illo tempore quo fundata est firmitas, quæ est primogenita filia domus Cisterciensis, et pulchre significatione nominis sui firmitatem et stabilitatem Ordinis jam tunc præfigurabat, inter illos qui de Cistercio specialiter sunt emissi, et cæteros, qui ex eisdem sunt exorti, infra octo annos duodecim cœnobium constructa fuerint inventa. Jucundo namque satis spectaculo et in hoc beatissimi Patris Benedicti imitatores existere, qui vitam et instituta ipsius toto conamine mentis æmulari cupiebant, ut sicut ille statutis Patribus duodecim monasteria construxit, quibus præcepta Regule suæ servanda tradidit; sic et isti in renovatione Ordinis secundum eamdem Regulam duodecim cœnobium statuerunt, quæ in similitudinem duodecim apostolorum Christi Spiritus sancti gratia debriata, salutis poculum universo mundo propinquarent. Verum, antequam abbatiae Cistercienses florere inciperent, reverendissimus Pater Stephanus cum consilio fratrum suorum decretum, quod charta charitatis vocatur, Spiritu sancto inspiratus exaravit: in quo docemur qualiter cœnobium Ordinis nostri, per diversas mundi partes propagata, diversis quoque linguis diversa, mirabili charitatis connexionem et honoris in invicem exhibitione conglutinata, una Ecclesia, unus Ordo, unum denique in Christo corpus efficiantur. Hoc vero decretum propterea chartam charitatis appellari censuit, quia ejus statutum omnis exactionis gravamen propulsans, solam charitatem et animarum salutem in divinis et humanis sequitur.

Inter cætera sane, quæ in charta charitatis ob pacis charitatisque custodiam disciplinæ et sacri Ordinis censuram conservandam mirabili providentia beati viri fratrumque ipsius digesta sunt, hoc præcipuum, et omni acceptione dignum invenitur, ut cuncti abbates Cisterciensis Ordinis semel per annum apud Cistercium convenientes, generale capitulum celebrent, et de totius vitæ suæ ordine ac indissolubili pace inter se custodienda diligentissime tractent, quatenus tenor vivendi sæpius replicatus ac divinarum Scripturarum auctoritate corroboratus, non facile tepere, sed per multa plurimorum annorum spatia possit vigere. Hac ergo ratione extunc usque ad hæc tempora; reverendi Patres Cisterciensis Ordinis semel per annum matrem suam visitant, generale capitulum celebrant; et unctionem sancti Spiritus edocti, capitula quæ in libro Diffinitionum plenius descripta continentur, tanquam confecta ex diversis speciebus antidota salutis animarum prorsus necessaria per universam congregationem nostrarum fraternitatem tenenda decernunt. Considerans autem pius Pater Stephanus, talia nequaquam consulte absque sedis apostolicæ auctoritate actitari, prædecessoris quoque sui religionum imitatus exemplum, cum convivia coabbatum et fratrum suorum Romam misit, a domino papa Calixto tunc sedis apostolicæ pontifice suppliciter petens quatenus ea quæ ipse cum coabbatibus et fratribus suis, ad roborandam monastici Ordinis disciplinam statueret, apostolica auctoritate in perpetuum rata et inconvulsa fore decerneret. Cujus petitioni summus pontifex elementer annuus, ad confirmationem Ordinis tale decretum promulgavit.

CAPUT XXII.

Decretum Calixti pape, Ordinem Cisterciensem confirmantis.

(7) « CALIXTUS episcopus, servus servorum Dei, charissimis in Christi filiis, STEPHANO venerabili Cisterciensis monasterii abbati, et ejus fratribus, salutem et apostolicam benedictionem.

« Ad hoc in apostolicæ sedis regimen Domino disponente promoti conspiciuntur, ut ipso præstante religionem augere, et quæ recte, atque ad salutem animarum statuta sunt, nostri debeamus auctoritate officii firmare. Idcirco, filii in Christo charissimi, petitioni vestræ charitate debita imperitur assensum, et religioni vestræ paternò congratulantes affectu, Dei operi, quod cœpistis, manum nostræ confirmationis apponimus. Siquidem assensum et deliberatione communi abbatum et fratrum monasteriorum vestrorum, et episcoporum in quorum parochiis eadem monasteria continentur, quædam de observatione Regule beati Benedicti, et de aliis nonnullis, quæ Ordini vestro et loco necessaria videbantur, quæ Ordini vestro et loco necessaria videbantur, quæ nimirum ad majorem monasterii quietem et religionis observantiam, auctoritate sedis apostolicæ petitis confirmari. Nos ergo vestro profectum in Domino congratulantes, capitula illa et constitutionem auctoritate apostolica confirmamus; et omnia in perpetuum rata permanere decernimus, illud nominatim omnimodis prohibentes, ne abbas aliquis monachos vestros sine regulari commendatione suscipiat. Interdicimus etiam ne quis conversos laicos vel professos vestros ad habitandum [forte habitum] suscipere præsumat. Si qua igitur ecclesiastica sæcularive persona nostræ huic confirmationi et vestræ constitutioni temeritate aliqua obviare præsumperit, tanquam monasticæ religionis et quietis perturbatrix, auctoritate beatorum apostolorum Petri et Pauli, et nostra, donec satisfaciatur, excommunicationis gladio feriatur. Qui vero conservator, existiterit, omnipotentis Dei, sanctorumque apostolorum ejus, benedictionem consequatur. Amen. »

CAPUT XXIII.

De eo quod beatus Pater Stephanus successoris sui indignitatem per spiritum agnovit, et de pretiosa morte ejus.

Cum autem beatus Pater Stephanus officium sibi commissum secundum veram humilitatis Domini nostri Jesu Christi Regulam strenue administrasset, longo confectus senio, ita ut calligarent oculi ejus, et videre non potest, curam pastoralem deposuit, soli Deo et sibi per sacræ contemplationis gustum vacare desiderans. Successit itaque ei quidam indignus honore, nomine Wido, qui donis exterioribus, ad intar sepulcri dealbati, non mediocriter pollens, interius erat putredine vitiorum sordens. Cumque in ipso promotionis suæ primordio fratrum professiones de more reciperet, idem Dei famulus Stephanus in spiritu vidit immundum spiritum ad illum venientem atque in ejus os ingredientem. Vix mensis præterierat unus, et ecce, revelante Domino, denudata est impuritas ejus, et eradicata est mox de paradiso Dei plantatio spuria, quam Pater cœlestis non plantaverat. Instante vero tempore, quo emeritorum laborum senex in gaudium Domini sui introducendus, et de ultimo paupertatis loco quem secundum consilium Salvatoris in hoc mundo elegerat, ad summi patrisfamilias convivium ascensurus decumberet, conveniunt fratres: quidam etiam ex abbatibus sui Ordinis, quorum numerus eo tempore usque ad viginti excrevisse traditur, ut amicam fidelem, et Patrem humillimum repatriantem, devotissimis obsequiis et pre-

(7) Calixtus II, electus anno 1119.

cibus prosequerentur. Cumque in agonia constitutus morti approximaret, cœperunt fratres inter se loquentes tantum meriti hominem beatificare, dicentes eum securo pergere posse ad Deum, qui tantum fructum in Ecclesia Dei temporibus suis fecisset. Quo ille audito, recollecto, prout poterat, spiritu, quasi increpantis voce dixit ad illos: « Tacete, fratres, tacete. Quid est quod loquimini? In veritate dico vobis quia sicut trepidus et sollicitus ad Deum vado, quasi qui nunquam aliquid boni fecerim. Nam et si boni aliquid in me fuit, vel si fructus aliquis per parvitatem meam provenire potuit cooperante gratia Dei, timeo valde et contremisco ne forte minus digne, minusve humiliter eandem gratiam apud me detinuerim. » Hoc ergo perfectæ humilitatis scuto, quæ in ore sonabat et in corde vigeat, munitus, hominem exiit, et omnia nequissimi adversarii tela, quamvis ignea, quamvis sulphurea potenter repellens, aereas potestates securus pertransiit, et ad portas paradisi coronandus ascendit. Sacri corporis ejus exuvie juxta prædecessoris ipsius reliquias venerabiliter conditæ sunt, ut quibus in hac vita unus erat spiritus et una fides, sit etiam in æterna beatitudine non dispar gloria. Amen.

CAPUT XXIV.

De vita et optimis moribus reverendissimi Fastradi Cisterciensis abbatis.

Ea quæ de sancta conversatione sancti ac Deo dilecti Fastradi Cisterciensis abbatis ædificatione plena et utilitati legentium accommodata, religiosus quidam, et veracis testimonii monachus Claravallensis conscripsit, qui etiam familiaritatem tanti viri habere meruit, sed et nonnulla de senioribus Claravallis administratione digna, sicut in libello ipsius digesta invenimus, huic operi nostro inserimus, ut quæ ille sparsim et aliis narrationibus permista posuit, hic in ordinem redacta, et sibi similibus copulata, clarius elucescant, et ad utilitatem legentium magis proficiant. Sic ergo scribit: Venerabilis ac piæ memoriæ Fastradus, quondam Cisterciensis abbas, vir eximie sanctitatis, nobilis quidem genere, sed morum elegantia nobilior fuit. Qui liberalibus studiis non mediocriter initiatus, sacris tamen litteris, ardentiori desiderio semper inhæsit, ita ut cum postmodum sapientia et ætate proficeret, eas præ oculis et manibus incessanter haberet: et ne ad mensam quidem, sine læctione divina discumbere vellet. Quod non modo faciebat in propria domo, verum etiam in scholis peregrinando. Hic cum esset abbas Camberonensis, decedente piæ memoriæ domno Roberto, qui beato Bernardo successerat electus est ad regimen Claravallis. Ad quam tamen electionem venire dissimulavit, quamvis ex nomine vocaretur, timens utique ne hoc illi accideret, quod semper accidere verebatur. Verumtamen antequam legati Claravallenses ad eum requirendum pervenire potuissent, garrula fama prævolante cognovit quia in ejus personam omnes unanimiter convenissent. Hoc itaque rumore turbatus et anxius, fugam arripuit, veniensque ad domum Vallis Sancti Petri, quod est monasterium Ordinis Carthusiensis, per dies aliquot ibi latuit. Ubi cum die noctuque in oratione persisteret, factus est in mentis excessu. Et ecce apparuit ei in magna gloria Virgo puerpera domina angelorum (8), portans in manibus Regem gloriæ parvulum suum Jesum. Quam cum vidisset, procidit ad pedes ejus, obsecrans ut sui miseretur. Cui beata Virgo respondit: « Quid turbaris. o homo? » Et imponens in ulnas ipsius, velut alteri Simoni, nobilem illam sarcinam quam gestabat, ait: « Accipe filium meum, et serva illum. (9) »

(8) Apparuit ei B. Virgo. Adhuc cernitur in Vallis S. Petri ecclesia hæc historia in vitro depicta.

(9) Non sunt hæc verba auctoris libri: sed antiquioris, quem hoc et aliis capitulis inducit loquentem.

Quo facto sublata est visio ab oculis ejus; et rediens ad seipsum, intellexit, quoniam a Domino egressus est sermo, et quia vere filii Dei et membra Christi essent, qui ejus providentiæ committebantur.

Hac igitur læta visione præmonitus, jam non est ausus ultra recalcitrare, ne videretur ordinationi Dei velle resistere. Suscepto autem tam insigni cœnobii regimine, quam discretum, quam sollicitum, quamque benignissimum pastorem exhiberit se, non est nostræ simplicitatis exponere. Nam quemadmodum alios præcelsabat officio dignitatis, ita etiam præcedebat religionis exemplo, et merito sanctitatis. Castus, pius et humilis, mansuetus, atque modestus, super omnes, quos in diebus ejus vidisse me memini. Parcimoniam vero, ut ait ille Severus de beato Martino, non est necesse in eo laudare, cum adhuc in sæculo positus ita frugaliter vixerit, ut non scholasticus, sed monachus putaretur. Nam sicut ipse quibusdam intimis suis secreta innotuit, biennio ante conversionem suam, licet ætate nondum adultus, ita abstinentiæ operam dedit, ut nunquam voluerit pane saltem et aqua saturari. Carnium autem edulium, quamvis in ipso tempore pene usque ad mortem ægrotasset, nunquam sumere acquivit. Jam vero monachus factus, quam sobrie vivendo, imo quam rigide abstinendo, corpus in servitum redegerit, supersedeo dicere, quia ut verum fatear, vehementior existit in hac parte. Satis etenim illum super hujusmodi notavi: quippe qui pluribus annis eidem in mensa sua ministravi. Nam cum in seipso vitia carnis sine miseratione persequeretur, ipsi quoque miseræ carni, cui naturaliter insunt, minus quam oportebat, compati videbatur. Cæterum in exteriori habitu et cultu, pro officii sui dignitate quem humilis et quam temperans extiterit, hoc uno quod dicturus sum, facile advertere erit. Quadam siquidem die cum vestiarium monachus in lectulo illius cucullam nescio an tunicam, quæ ipsum indui vellet, solito meliusculam apposuisse, increpavit eum Pater, audiente me, et dixit: « Quid est, dilecte mi frater, quod facere cupis, ut a communionem fratrum nostrorum me separet, et notabili habitu decolorer? An quia abbas nomine censeor, propterea monachus esse non debeo? Nunquid idcirco constitutus sum minister et servus aliorum, ut lautioribus epulis debeam saginari, et cultioribus vestibus ornari? Si ergo me diligis, si pacem meam quæris, et præceptis meis obedire non despicias, precor atque præcipio, ne id amplius facere velis. Nam cum ego sim omnium minimus, et apud Deum indignus, magnum mihi est, si communi omnium victu atque vestitu fuero honoratus. Ex quo enim assumptus sum ad regimen animarum, hoc unum est, quod præ cæteris timui semper et timeo, ne occasione hujus administrationis pauperem vitam, quam professus sum, deseram, et monachi præmium perdam. »

Hic itaque dilectus a Deo et hominibus, charismatum donis excellenter adornatus, non solum verbo et exemplo subditos informabat, verum etiam gratissima corporis habitudine mira devotione influentes afficiebat. Tanta siquidem Spiritus Paraclæti gratia in ipsius vultu angelico radiabat, ut vix posset fidelium aliquis desiderabili ejus aspectu satiare, præsertim qui puritate animi ejus, et singularem mansuetudinem cogitabant: quam in exteriori homine, velut in proprio sigillo divinitus impressam esse cernebant. His virtutum ornamentis decoratus vir venerandus, cum pastore vacaret Cisterciensis Ecclesia, quæ est mater omnium nostrum, abbates et monachi qui electioni intererant, bono odore ejus allecti, pari voto, communi consilio, ipsum Cisterciensis cœnobii, ac totius Ordini-

nis Patrem universalem elegerunt. Quo regimine suscepto, magnum, ut credimus, in eo fructum fecisset, nisi peccatis nostris exigentibus tam cito subtractus fuisset. Sed quia ejus sanctissima vita diutius frui digni non fuimus, præcisa est velut a textente, dum adhuc ordiretur. Ipse vero consummatus in brevi, explevit tempora multa; placita enim erat Deo anima ejus, et angelico consortio digna. De cujus felici transitu mox futuro cuidam de senioribus Claravallis, beatæ videlicet memoriæ Petro Tolosano, de quo in consequentibus aliqua dicemus, facta est hujusmodi revelatio. Videbat in visu noctis, et ecce in nubibus cœli Filius Dei, sanctorum frequentia comitante, de cœlo adveniens et in ipso aere consistens, in throno gloriæ residebat, et splendor ex eo procedens mundum illuminabat. Porro ad dexteram majestatis illius monumentum quoddam gloriosissimum in aere suspensum apparebat: quod miro opere fabricatum intuitum oculos valde delectabat. At vero ante fores basilicæ Claravallis multitudo promiscui sexus innumerabilis assistebat, qui sursum erectis vultibus Regem gloriæ Dominum nostrum Jesum Christum, ipsumque mausoleum intente respiciebant. Præfatus autem monachus Petrus accedens ad eandem turram, de sepulcro illo, quod coram Domino apparebat cepit interrogare quid esset, aut quid significaret. Tunc unus ex eis respondit: « Sepulcrum istud de quo sciscitaris, scias esse ejusdem sancti viri de terra proxime assumendi, de cujus transitu magna in partibus istis longe lateque desolatio erit, cujus etiam mors futura est in conspectu Domini pretiosa et in conspectu hominum præclara. » Transacta autem visione, senior qui viderat eam, cepit de ea cogitando turbari et mœstus esse. In crastino autem cum eum vidissem obnubilato vultu, animi dolentis indicia præsentem, sciscitatus sum ab eo mœstitudinis ipsius causam. Cumque rogatus multum, tandem exposuisset mihi per ordinem visionem quam viderat, ego sciens illum multa gratia præditum, magnis consolationibus a Domino frequenter honoratum, cogitavi et credidi quia verbum quod viderat homo tam sanctus tamque perfectus non poterat omnino non impleri. Evolutis autem postea diebus circiter viginti, ecce repente percudit aures nostras de inopinato ejusdem sanctissimi abbatis obitu rumor tristissimus: quo tristiores a multis retro diebus in tempore illo accidisse non credimus, neque in partibus istis, neque in universo Ordine Cisterciensi. Verumtamen, juxta prædictæ revelationis modum, mors illius, ut vere confidimus, in conspectu Domini exstitit pretiosa, et in conspectu hominum celebris atque præclara. Nam cum Parisius pro negotiis monasterii ac totius Ordinis sui domino papæ Alexandro assisteret, correptus ægritudine lecto decubuit, et infra quintum diem sancto fine quievit. Huic autem decedenti tota Romanæ curiæ dignitas astitit, ita ut ipse quoque dominus papa propriis illum manibus inungens atque apostolica benedictione communiens, magno pietatis affectu morienti compateretur et mortuo congratularetur. Et non solum apostolicus, verum etiam piissimus Francorum rex Ludovicus, qui et ipse præsens erat cum sua curia, planctu magno sanctissimum virum quam patrem charissimum planxit, multasque super eum lacrymas fudit. Tandem sacrum corpus ejus Cistercium relatum est, magnaque devotione tumulatum. Constat ergo quia felix consummatio sancti Patris, ipsaque claritas celeberrimi funeris designata fuerit evidenter, in splendore illius pretiosissimi et coram Deo positi monumenti. Aliam quoque de eodem Patre piissimo visionem breviter refero, de qua, quamvis incertum habeam quis eam viderit, certum tamen habeo quod eam a pluribus et pluries audisse me contigit. Ferunt in regione

Angliæ quemdam religiosum magnæque virtutis virum existere, qui in ipsa die, qua beatus Bernardus abbas in Claravalle de mundo migravit, eum esset in Anglia, vidit in spiritu maxime quemdam angelum de cœlo transmissum, maximam nihilominus animam quamdam de terra assumentem, et eam cum ingenti gaudio secum ad astra ferentem. Postmodum vero eum hic de quo loquimur, beatus Fastradus abbas exiret a corpore, eadem die vidit ille qui supra, eundem angelum ad terras descendentem, assumptamque ex ea quamdam animam ad cœli fastigia sublevantem. Quæ, quamvis magna atque præclara videretur, prioris tamen magnitudini minime equiparabatur. Hæc de beatissimi Patris conversatione, pretiosa quoque morte ejus succincta relatione disserui, non ut illius vitam et opera, quæ utique magna sunt, et meam omnino parvitatem excedentia, stylo comprehendere cuncta intenderem, sed ut ea solummodo quæ vel mihi soli, vel paucis mecum nota esse sciebam, litterarum monumentis tradita, non perirent.

CAPUT XXV.

De mirabili conversione domni Alexandri Cisterciensis abbatis.

(Vide supra S. Bernardi Vitam primam, lib. VII hujus voluminis col. 431.)

CAPUT XXVI.

De revelatione, quam beatus Christianus monachus de domno abbate Rainardo et Cisterciensi conventu videre meruit.

Rainardus vir venerandus, quondam abbas Cistercii, audiens famam beati Christiani monachi, virum tam sanctum alloqui cupiebat. Scripsit itaque domno abbati de Eleemosyna, sub cujus cura idem domus Christianus erat, quatenus ipsum sibi cum reverentia transmitteret. Qui accito uno de fratribus, quem ad hoc idoneum esse sciebat, eundem Dei famulum ipsi commendavit ut, sicut sibi præceptum fuerat, ad domum Cisterciensem duceretur. Dum vero quadam die iter ageret, et secundum æstimationem temporis regularem horam sextam simul dixissent, retraxit se monachus qui cum viro Dei ibat, in partem, ut horam de Domina nostra secreto singuli per se psallerent quia nondum data erat licentia horas de beata Virgine publice cantandi (10). Vir autem Domini dum solus præcederet, subito in excessum mentis raptus est et stillantibus lacrymas oculis, facie quoque ad cœlum erecta, in diversa nutabat, ita ut equo quo vehebatur vix hæreret. Quod monachus alter cernens, licet multum timeret ne forte de equo laberetur, tamen dans honorem Deo, non præsumpsit propius accedere, sed patienter expectabat, quem res exitum habitura foret. Cumque post modicum senior ad se reversus fuisset, socius itineris ejus reverenter accedens, cepit humiliter petere quatenus si aliquid ad honorem Dei et ad ædificationem proximi pertinens vidisset, sibi pandere dignaretur. Tum Domini famulus hilari vultu respondit: « Frater mi dilecte, quanam, rogo, parte sita est domus Cisterciensis? » Et cum nunquam Cistercium vidisset, nec utquam viam, qua illic itur, ambulasset; in directum protensa manu ad illam plagam cœli, ubi ipsum cœnobium situm est, dixit: « Nonne ex hac parte? » Cumque monachus admirans diceret: « Etiam, sancte Pater; » ille in jubilo corde et ore erumpens. « O beati, inquit, fratres qui Cistercii habitant! O quam beatus et sacer ille conventus, qui Domino tam sincere quam devote die noctuque deservire contendit! » Et conversus ad monachum: « Modo, ait, cum, sicut vidisti, in

(10) Notandus mos recitandi horas B. Virginis, primo quidem privatim, postea in choro, et publice.

excessum mentis venissem, raptus sum in spiritu Cistercium; et vidi conventum monachorum in choro in ordine suo stantem multa claritate perfusum, laudes Deo devotissime persolventem. Supra eundem vero conventum vidi alium conventum sanctorum angelorum eodem ordine stantium, qui etiam multo majoris luminis claritate radiantes, fratrum devotioni congratulari videbantur. Porro in superiori illo choro vidi domnum abbatem quasi in stallo suo stantem; qui et ipse competenti gloria circumdatus magnæ lucis radios emittebat. » Cumque frater ille quæreret, utrumnam vidisset domnum abbatem pari cum angelis claritate resplendentem, respondit senior: « Scire debes quia in hac mortali et corruptibili vita quantumcunque quis proficiat, non poterit pari cum sanctis angelis claritatis gloria vestiri. » Audiens hæc frater ille multum edificatus est, et indubitanter agnovit domnum abbatem Cisterciensem magni apud Deum meriti esse.

CAPUT XXVII.

De visione per quam conversus est domnus Joannes quondam monachus Cisterciensis, postea episcopus Valentiniæ Ecclesiæ.

Vir vitæ venerabilis Joannes episcopus, qui de Ordine Cisterciensi assumptus, Valentiniæ satis strenue rexit Ecclesiam, dum adhuc esset sæcularis, proposuit in animo suo vanitatem sæculi abiecere, et habitu religionis accepto servire Domino in Ordine et in domo Cisterciensi. Cumque hoc quod salubriter proposuerat per negligentiam differret, cœpit paulatim in mente ipsius fervor ille bonæ intentionis tepescere. Interim vero profectus est ad sanctum Jacobum orationis gratia. Qui cum ab illa peregrinatione regressus fuisset in domum suam, eadem nocte apparuit ei per visionem Dominus Jesus Christus cum beatis apostolis suis Petro et Jacobo. Porro beatus Jacobus librum quemdam habebat pulcherrimum, quem et apertum coram Domino tenebat, in quo ejusdem clerici nomen erat descriptum. Et ait Dominus ad sanctum Petrum: « Dele nomen ejus de libro meo, quoniam resiliit a proposito suo. » Accedens autem beatus Jacobus ad Dominum, ait: « Obsecro, Domine, parce illi, quia peregrinus meus est, jamque seipsum corrigere festinabit. » Cumque prædictus clericus pavens et tremens hoc ipsum affirmando promitteret, Dominus ait: « Et quis me

A inde securum faciet? » Respondit beatus Jacobus: « Domine, ego fidejussor illius sum. » Evigilans autem idem clericus, dum secum ista miraretur, iterum oddormiens vidit eandem visionem. Cumque beatus Petrus supradictum librum teneret apertum coram Domino, in loco ubi fuerat nomen clerici exaratum apparuit hujusmodi inscriptio: *Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento (Cant. 1).* Transacta vero visione expegefactus, et gratiam Dei vocantem se toto animo secutus, relictiis universis mundi vanitatibus, ad domum Cisterciensem festinanter accessit; ibique probatus et fidelis inventus, monachicum habitum suscepit. In qua etiam domo religione et sapientia proficiens, factus est postmodum abbas Bonævallis. Inde vero assumptus est etiam ad episcopatum Valentiniæ urbis; quem per annos plurimos strenue regens, multas ibi adversitates pro defensione justitiæ toleravit. Attendant, quæso, istud, qui boni aliquid proponunt facere, et ad effectum perducere negligunt, qui nullo se reatu constringi putant, si bonum, quod facere proposuerant, non solvant, dummodo non voyeant; cum manifeste B. Gregorius doceat (11) quia, si quis in minori bono constitutus majus aliquid bonum facere proponat, jam sibi minus bonum illicitum fecit; et si non solvat quod proposuit, quamvis in oculis hominum in minori bono stare videatur, jam tamen in oculis omnia cernentis Dei a majori bono cecidit, qui non solum operam, verum etiam cogitationum et intentionum cordis iudex venturus est. Certe iste servus de quo loquimur, nullum votum fecisse scitur, sed tantum quod simpliciter proposuerat, per negligentiam distulisse; et tamen subtilissimus ille scrutator cordium hoc ita pensavit, ut cum de libro vitæ deleri jussisset, nisi bonum quod mente conceperat quantum effectui reverendissimorum Patrum Cisterciensis cœnobii ad nostram notitiam pervenire potuerunt, fideli relatione perstrinximus; certissime scientes quod sanctissima domus illa perfectis, et in omni religione consummatis viris claruerit; ad quorum virtutes investigandas parvitatem nostram minus idoneam fuisse profitemur.

(11) Gregor. hom. 3 in Ezechiel, in fine, et refertur, 17, p. 1. c. Qui bona.

DISTINCTIO SECUNDA

De virtutibus et miraculis B. Patris nostri Bernardi primi Clarævallis abbatis, et quorundam ejus successorum.

CAPUT PRIMUM.

De visione qua monachus defunctus, S. Bernardo apparens, ei fausta prædixit.

(Vide supra S. Bernardi Vitam primam, lib. VII, hujus volum. col. 415.)

CAPUT II.

De fratre defuncto ope S. Bernardi e purgatorio erepto (12).

(Vide ibid., col. 416.)

(12) Defunctus, qui hic traditus dicitur diabolo, in purgatorio fuit, alioqui liberari non potuisset;

CAPUT III.

Sancto visi angeli adnotantes ea quæ singuli monachi in choro orabant.

(Vide ibid., col. 417.)

CAPUT IV.

Videt sanctus angelos chorum excitantes, dum canitur canticum, Te Deum.

(Vide ibid., col. 418.)

patet ergo animas purgatorii a dæmone cruciari.

CAPUT V.

Sanctus sentiens in spiritu quosdam nimio timore turbari, magnifice eos consolatur.

Vide supra S. Bernardi Vitam primam, lib. VII, hujus volum. col. 418.

CAPUT VI.

Monachus incredulus communicare in fide B. viri jussus, ad fidem reducitur (13).

(Vide ibid., col. 419.)

CAPUT VII.

Visa aliquando Christi crucifixi imago S. Bernardum orantem amplecti (14).

(Vide ibid., col. 419.)

CAPUT VIII.

S. Bernardus monacho epilepsia laboranti impetrat, ne improvisus ea tangatur.

(Vide ibid., col. 420.)

CAPUT IX.

Præcipit sanctus moribundo, ne ante vigiliis decedat, cui ille obedit.

(Vide ibid.)

CAPUT X.

Prædicat S. Bernardus Guidonem fratrem non mortuum in Claravalle.

(Vide ibid., col. 421.)

CAPUT XI.

S. Bernardus Romæ agens, mirabiliter visitat in spiritu Claramvallem.

(Vide ibid.)

CAPUT XII.

Iterum visitans sanctus in spiritu Claramvallem videt omnia quæ ibi aguntur.

(Vide ibid., col. 422.)

CAPUT XIII.

Multi litterati lacrymis et sermonibus S. Bernardi conversi, mundo vale dicunt.

(Vide ibid., col. 423.)

CAPUT XIV.

Prædictio S. Bernardi de quibusdam novitiis mirabiliter impleta.

(Vide ibid., col. 425.)

CAPUT XV.

S. Bernardus latronem eripit ab imminente morte, et religiosa veste donat.

(Vide ibid.)

CAPUT XVI.

Civis Mediolanensis vidisse se S. Bernardum inter apostolos palam fatetur.

(Vide ibid., col. 426.)

CAPUT XVII.

Prudenter respondet sanctus heretico, de collo equi ipsius eum suggillant.

(Vide ibid., col. 427.)

CAPUT XVIII.

Cæcus illuminatur: unde Catholici confirmantur, heretici confunduntur. Humilitas quoque sancti Patris commendatur.

(Vide ibid., col. 428.)

(13) Monachus, de quo hic sermo, fuit scrupulo et involuntaria incertitudine vexatus: alioqui non jussisset eum sanctus communicare, nec se dixisset monachus scire, se in infernum, eo quod non crederet, descensurum.

CAPUT XIX.

De mortuo quem beatus Bernardus suscitavit.
(Vide ibid., col. 430.)

CAPUT XX.

De obitu beatissimi Bernardi abbatis.
(Vide ibid., col. 447.)

CAPUT XXI.

De domno Roberto secundo Clarævallis abbate.

Successit beatissimo Patri Bernardo in regimine Clarævallensis cœnobii domnus Robertus abbas de Dunis, cujus prælationem, sex vel septem annis, antequam ipsa promotio fieret, Dominus revelare dignatus est. Cum enim ante tanti temporis spatium duo de fratribus Clarævallis de felicibus actibus dilecti abbatis sui Bernardi colloquerentur:

« Scisne, ait unus ad alterum, quantum temporis iste Pater noster adhuc victurus sit? » Altero vero se nescire respondente: « Ego scio, inquit, quod sex vel septem annos victurus est, et quia domnus Robertus, qui hodie est abbas de Dunis, in hujus monasterii regimine succedere debet. » Quod ubi Deo donante factum est, idem religiosus abbas pastoralis curam tanto humiliter exercuit, quanto se inferiorem meritis prædecessori suo judicavit. Quanto enim eminentiores pensabat virtutes illius qui prædecesserat, tanto in se magis despiciebat quidquid boni facere poterat. Sicque factum est ut, cum magnæ religionis speciem daret; comparatione tamen melioris, in oculis suis propria sibi vita vilesceret. Hujus venerabilis abbatis temporibus erat in monasterio Clarævallis religiosus quidam monachus, qui vidit gloriosam quamdam visionem, quam ad consolationem humilis suæ Clarævallensis familiæ Dominus ostendere dignatus est. Verum frater ille qui eandem visionem videre meruit, utrum dormitans, an plene vigilans eam viderit incertum habet; magis autem vigilans et in exstasi raptus vidisse se credit. Igitur secunda feria Paschæ, cum esset ad vigiliam in choro Clarævallensi, facta est super eum ibi manus Domini. Et ecce sorsum in aere contra medium chori apparuit ei dextera resplendens atque gloriosa, quæ præsentem familiam in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus sancto nomini suo confitentem, benedixit, et vivificæ crucis signaculum semel ac secundo longo tractu super eam impressit. Spiritus autem revelans mysteria loquebatur in corde videntis hæc atque dicebat:

« Istud est brachium Dominantis, hæc est dextera Omnipotentis. » Eadem itaque die conversus est ibi vir nobilissimus Andreas Virdunensis archidiaconus, qui causa orationis illuc advenerat, nec tamen aliquid ad præsens conversionis propositum, habebat. Sed cum orationum suffragia petiturus, capitulum fratrum introisset, videns sanctæ illius multitudinis ordinem, et velut angelicam conversationem, compunctus est vehementer, et insiliente in se Spiritu Domini mutatus est in virum alterum. Tanto namque fervore mundum deseruit, ut ne ad horam quidem, vel pro amicis salutandis, vel pro domo rebusque disponendis ad suos remearet, sed incontinenti omnia, rumpendo magis quam solvendo, reliquit, ut Christo citius adhereret. Ut autem gemina crucis impressio evidentius appareret, alius clericus, Gaufridus nomine, cum eo se reddidit, genere quidem humilior, sed probitate morum et generosa conversione forsitan non inferior.

Ambo igitur intrantes, ambo simul in Ordine perseverantes, bonam militiam militarunt; jamque

(14) Quod de Christo viso amplecti S. Bernardum dicitur, non comigit Moris, ut vulgo creditur: cum hoc cœnobium fuerit fundatum sub mortem sancti Patris.